

GLIMSTEDT TEISĖS ŽINIOS

**Ar įmanoma
įrodyti
valstybės
kalbę?**

Pasiekėme, kad į Vyriausybės darbotvarkę būtų įtrauktos administracinių bylų teisenos įstatymo projektas, pagal kurį numatoma tik advokatų atstovavimas klientams. Bus ir dar keletas pokyčių, apie kuriuos nenoriu dar viešai kalbėti, tačiau jie turėtų pasirodyti artimiausioje ateityje

AR VALSTYBĖ YRA ATSAKINGA UŽ SAVO VEIKSMUS?

Per pastaruosius metus ne kartą susidurta su situacija, kai valstybės ar savivaldybės įstaigos, įsigydamos paslaugas ar darbus, ne iki galo laikosi Viešųjų pirkimų įstatymo (VPI) normų, „Snoro“ ir Ūkio bankų veiklos nutraukimas bei prasidėjusios bankroto procedūros buvo tikras netikėtumas daugybei fizinių ir juridinių asmenų, o praktikoje sutinkama nemažai atvejų, kuomet verslas patiria nuostolius dėl nepagrįsto, netinkamai ar per ilgai vykdomo ikiteisminio tyrimo proceso, procesinių prievartos priemonių taikymo.

Kaip verslui elgtis tokiose situacijose? Ar įmanoma įrodyti

valstybės kaltę? Ne veltui sakoma, kad verslui, ypač veikiančiam ilgalaikių ir brangių investicijų reikalaujančiose srityse, vienas iš esminių jų sėkmės garantų yra valstybės teisinės ir mokestinės aplinkos stabilumas.

Šiame numeryje aptarsime galimybės imtis veiksmų ir kokia praktika egzistuoja užsienio šalyse. Taip pat kalbinsime mūsų svečių – Advokatų tarybos pirmininką prof. dr. Igną Vėgėlę.

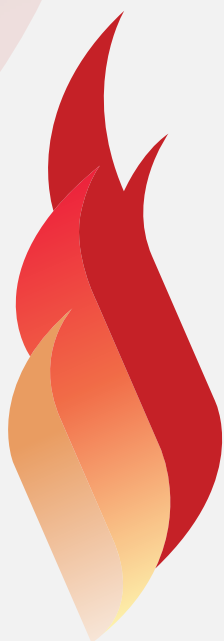
Malonaus skaitymo!

„GLIMSTEDT TEISĖS ŽINIŲ“ REDAKCIJA

MĖNESIO
SKAIČIUS

50

GLIMSTEDT praėjusio mėnesio skaitytojai turėjo skirtingų patirčių dėl sankcijų Rusijai. Praėjusio mėnesio apklausoje paklausti apie tai, ar verslas pajuto su Rusija susijusių sankcijų įtaką, 50 proc. respondentų pasisakė, kad tai pajuto, likę 50 proc. teigė nepastebėję įtakos.

Suteikime
daugiau galimybių
JAUNIEMS
žmonėms

ATEITIES
ASMENYBĖS

www.ateiciai.lt

Mėnesio tema

Valstybė (savivaldybė)
negali nesąžiningai
praturtėti sąžiningo
verslo sąskaita

4

leškiniai bankų
savininkams ir
vadovams – galimybė
„Snoro“ ir Ūkio banko
kreditoriams?

8

Advokatų tarybos
pirmininkas:
„Teko priimti
trigubą iššūkį“

11

Dėl ES teisės patirta
žala – kada verslas
gali reikalauti ją
atlyginti?

14

Valstybė pakeitė teisinį
reguliavimą – ar teisėti
verslo interesai bus
ginami?

16

GLIMSTEDT žmogus

Asocijuota partnerė, advokatė

**Doc. dr. Solveiga Palevičienė,
LLM****20**

Didesnis Viešųjų pirkimų
tarnybos dėmesys
energetikos įmonių
vykdomiems kuro
pirkimams

22

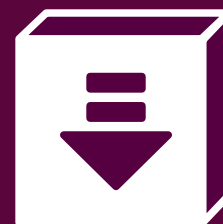
Kada galima reikalauti žalos
atlyginimo dėl neteisėtų
ikiteisminio tyrimo pareigūnų
veiksmų bei vilkinamo
tyrimo?

23**AKTUALIJA**

Užsienio valstybių
patirtis: įstatymų leidėjas
turi įsipareigojimų

27

Norėdami
užsiprenumeruoti
GLIMSTEDT
teisės žinias
spauskite čia:

Kviečiame Jus prisidėti prie šio leidinio turinio kūrimo. Siųskite klausimus, siūlykite temas, diskutuokite.

El. paštas: naujienos@vipcommunications.lt

Sekite mus tinkle: www.linkedin.com/company/245835

Valstybė (savivaldybė) negali nesąžiningai praturtėti sąžiningo verslo sąskaita

VYRESNIOJI TEISININKĖ, ADVOKATĖ
INGA KLIMAUSKIENĖ

Per pastaruosius metus ne kartą susidurta su situacija, kai valstybės ar savivaldybės įstaigos (perkančiosios organizacijos), įsigydamos papildomas atlygintinas paslaugas ar darbus, ne iki galo laikosi Viešųjų pirkimų įstatymo (VPĮ) normų, ir, siekdamos pateisinti savo neveiklumą, bando prisidengdamos VPĮ nuostatomis gauti naudos sąžiningo verslo sąskaita. Paprastai tariant, – neatsiskaityti su verslu už paprašytas suteikti ir gautas paslaugas ar darbus.

Negali būti šydu

Vis dėlto, VPĮ normos negali būti saugos šydu perkančiajai organizacijai nesąžiningai praturtėti kito sąskaita. Todėl tikslinga priminti egzistuojančią teismų praktika dėl perkančiosios organizacijos pareigos prisiimti neigiamų padarinių riziką, jei ši nevykdo ar vykdo netinkamai pareigas, išplaukiančias iš VPĮ.

Perkančiosios organizacijos siekdamos pateisinti savo neveiklumą, bando prisidengdamos VPĮ nuostatomis gauti naudos sąžiningo verslo sąskaita. Paprastai tariant, – neatsiskaityti su verslu už paprašytas suteikti ir gautas paslaugas ar darbus

Neretai, pirkimo sutartis jau būna pasirašyta ir vykdoma, tačiau iškyla poreikis papildomiems darbams ar paslaugoms įsigyti. Perkančioji organizacija savo iniciatyva tokių papildomų paslaugų ar darbų prašo pas tiekėją, tiekėjas juos suteikia, tačiau perkančioji organizacija apmokėti už tai atsisako. Įprastas tokio

atsisakymo pasiteisinimas – pirktos papildomos paslaugos ar darbai, viršija pradinės sutarties kainą ar sutartis jau pasibaigusi, todėl neva neturi tam teisinio pagrindo. O tokio pagrindo neturi dėl to, kad pati perkančioji organizacija neatliko laiku reikiamų procedūrų pagal VPĮ. Pavyzdžiui, nepasinaudojo vienu iš

Teismų praktikoje pripažįstama, kad kaina yra viena svarbiausių viešojo pirkimo sutarčių sąlygų, tačiau kartu pažymima, jog tai per se nereiškia, kad pagal VPĮ dėl jos apskritai negalimi jokie šių sandorių pakeitimai

kelių įstatymo leistinių būdų papildomiems darbams ar paslaugoms įsigyti.

Fiksuota kaina nepaneigia galimybės keisti sutartį

Nesileidžiant į konkrečias detales, kada ir kaip viešojo pirkimo sutarčių sąlygos, įskaitant kainą, gali būti keičiamos ar sudaromos naujos papildomoms paslaugoms ar darbams, visų pirma pažymėtina, kad teismų praktikoje pripažįstama, kad kaina yra viena svarbiausių viešojo pirkimo sutarčių sąlygų, tačiau kartu pažymima, jog tai per se nereiškia, kad pagal VPĮ dėl jos apskritai negalimi

jokie šių sandorių pakeitimai. Galimybė keisti viešojo pirkimo sutarčių nuostatas, susijusias su sandorio kaina, nors ir pripažinta išimtinė, tačiau iš principo nėra paneigta (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-713/2013; 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-132/2014).

Tad perkančioji organizacija negali pateisinti savo neatsiskaitymo su tiekėju vienu, jog, pvz., pirkimo sutartyje nustatyta fiksuota kaina, o perkančiosios organizacijos užsakytos papildomos paslaugos ar darbai ją viršija.

Neveikimas gali reikšti įstatymo pažeidimą

Antra, pagal nuosekliai formuojamą kasacinę praktiką viešųjų pirkimų principų – pamatinių nuostatų, perkančiosios organizacijos veiksmų teisėtumo vertinimo pagrindų – taikymas apima visas viešojo pirkimo procedūras nuo viešojo pirkimo pradžios iki pabaigos, tačiau jų reikšmė nesumenksta ir viešajam pirkimui pasibaigus, nes tam tikrais atvejais, pvz., kai viešojo pirkimo sutartis sudaroma iš anksto nepaskelbus apie viešąjį pirkimą (tais atvejais, kai tai draudžia VPĮ) ar netinkamai vykdoma viešojo pir-

kimo sutartis, gali reikšti viešųjų pirkimų principų pažeidimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-506/2009; 2011 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320/2011).

Taigi, jei perkančioji organizacija įsigyja savo iniciatyva papildomas paslaugas ir darbus, nesilaikydama VPĮ nuostatų, tokie veiksmai gali reikšti perkančiosios organizacijos neteisėtą elgesį (neveikimą).

Galiausiai, teismų praktikoje aiškiai konstatuota, kad perkančiosios organizacijos veiksmai, kuriais ji kreipėsi į tiekėją, prašydama atlikti papildomus darbus ir už juos sumokėti, neinicijuojant atitinkamų viešųjų pirkimų procedūros, nukrypsta nuo VPĮ įtvirtintos tvarkos, pažeidžia viešųjų pirkimų skaidrumo principą. Tai neteisėti perkančiosios organizacijos veiksmai (neveikimas). Toks neteisėtas perkančiosios organizacijos neveikimas laikomas prieštaraujančiu ne tik VPĮ nustatytai tvarkai, bet ir pažeidžia viešojo pirkimo tikslą – siekį racionaliai panaudoti pirkimui skirtas lėšas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320/2011).

Neigiami padariniai turi tekti perkančiajai organizacijai

Už VPĮ tinkamą vykdymą atsakinga perkančioji organizacija. Jei ši nevykdo ar

Teismų praktikoje aiškiai konstatuota, kad perkančiosios organizacijos veiksmai, kuriais ji kreipėsi į tiekėją, prašydama atlikti papildomus darbus ir už juos sumokėti, neinicijuojant atitinkamų viešųjų pirkimų procedūros, nukrypsta nuo VPĮ įtvirtintos tvarkos, pažeidžia viešųjų pirkimų skaidrumo principą

”

vykdo netinkamai pareigas, išplaukiančias iš VPĮ, jai turi tekti neigiami padariniai. Jei būtų priešingai, galėtų kilti situacijos, kai perkančioji organizacija pasinaudotų ar turėtų naudoti iš savo neteisėtų veiksmų. Tai suponuotų perkančiosios organi-

zacijos nepagrįsto praturtėjimo grėsmę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320/2011; 2013 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-713/2013; 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje bylo-

Bendro principo, kad perkančioji organizacija už VPĮ įstatyme numatytų pareigų nevykdymą ar netinkamą vykdymą privalo atsakyti – nepaneigia. Todėl iš to kylančius neigiamus padarinius, šiuo atveju pareigą atsiskaityti su tiekėju už jo suteiktas papildomas paslaugas ar atliktus darbus, perkančioji organizacija turėtų priimti

“

kyla piniginė prievolė atsiskaityti su tiekėju už papildomai suteiktas paslaugas ar atliktus darbus. Perkančioji organizacija neturėtų būti atleista nuo pareigos atsiskaityti ir tuo atveju, jei jos konkretus pareigūnas tokioje viešojo pirkimo sutarties vykdymo eigoje galimai viršijo savo kompetencijos ribas. Nes, kaip pažymi kasacinis teismas, juridinio asmens atstovai savo veiksmais jam sukuria teisinius padarinius prieš kitus sąžiningus asmenis. Jei kyla abejonų dėl šių veiksmyų teisėtumo, iš juos priėmusių asmenų galima reikalauti priimti teisinę atsakomybę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320/2011). Tiesa, reikia paminėti, kad įstatymas atskiriems atvejams numato tam tikrų išlygų (pavyzdžiui, maksimalią papildomai sudarytų pirkimo sutarčių kainą).

Vis dėlto, bendro principo, kad perkančioji organizacija už VPĮ įstatyme numatytų pareigų nevykdymą ar netinkamą vykdymą privalo atsakyti – nepaneigia. Todėl iš to kylančius neigiamus padarinius, šiuo atveju pareigą atsiskaityti su tiekėju už jo suteiktas papildomas paslaugas ar atliktus darbus, perkančioji organizacija turėtų priimti.

”

je Nr. 3K-3-132/2014).

Todėl esant situacijai, kai pati perkančioji organizacija dėl savo neveiklumo ar neišmanymo laiku neatlieka būtinoms papildomoms paslaugoms ar darbams įsigyti atitinkamų pirkimo procedūrų, kurių poreikį lemia, pažymėtina, nuo tiekėjo nepriklausančios priežastys, be kita ko, tiekėjas sąžiningai bendradarbiavo ir kooperavosi, bet tokias paslaugas ar darbus perkančioji organizacija įsigyja, naudojasi rezultatu ir pretenzijų tiekėjui jokių neturi, perkančioji organizacija turėtų priimti neigiamų padarinių riziką, t.y. prievolę atsiskaityti su tiekėju už gautas paslaugas ar atliktus darbus.

Negali išvengti prievolės atsiskaityti

Svarbu pažymėti, kad šiuo atveju versti tiekėją išsisiieškoti skolą iš perkančiosios organizacijos inicijuojant žalos atlyginimo procesą – jog tai pasitaiko, matyti netgi žemesnių instancijų teismų sprendimų motyvuose – taip pat nėra teisinga. Žala tiekėjui kyla ne dėl VPĮ pažeidimo, o dėl to, kad perkančioji organizacija neįvykdė savo prisiimtų įsipareigojimų. Todėl perkančiajai organizacijai

leškiniai bankų savininkams ir vadovams – galimybė „Snoro“ ir Ūkio banko kreditoriams?

VYRESNYIS TEISININKAS, ADVOKATAS
AUDRIUS ŽVYBAS

„Snoro“ ir Ūkio bankų veiklos nutraukimas bei prasidėjusios bankroto procedūros buvo tikras netikėtumas daugybei fizinių ir juridinių asmenų, vienaip ar kitaip patikėjusių savo lėšas šioms finansų įstaigoms. Dalis jų sėkmingai pasinaudojo indėlių

2014 m. audito bendrovės „Ernst&Young“ bei „Snoro“ administratoriaus sudarytas susitarimas gali būti laikomas vienu iš tokių bandymų išplėsti atsakingųjų asmenų ratą

„

draudimo institutu ir, neskaitant psichologinio šoko, nepatyrė jokių finansinių nuostolių. Tačiau nemaža dalis subjektų, kuriems indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimas negaliojo arba kurių reikalavimai viršija draudžiamas sumas, iki šiol atidžiai stebi bankroto procesus ir vis dar tebesitiki atgauti nors dalį patikėto turto.

Abiejų bankų bankroto administratorių skelbiamos ataskaitos aiškiai rodo, kad šioms viltims nebus lemta išsipildyti, tad kai kurie kreditoriai pradeda žvalgytis, kam dar būtų galima reikšti pretenzijas dėl patirtos žalos.

Bandymai išplėsti atsakingųjų ratą

2014 m. audito bendrovės „Ernst&Young“ bei „Snoro“ administratoriaus sudarytas susitarimas gali būti laikomas vienu iš tokių bandymų išplėsti atsakingųjų asmenų ratą.

Akivaizdu, kad bankus auditavusios bendrovės buvo potencialus kreditorių taikiny, tai patvirtino ir auditorių savivaldos organų sprendimai atimti auditorių pažymėjimus tiems auditoriams, kurie tiesiogiai buvo atsakingi už abiejų bankų auditą. Abi audito įmonės yra itin savo reputaciją saugančios tarptautinės bendrovės, o tai irgi skatina kreditorius reikšti joms pretenzijas, tikintis, kad viešumas ir neigiamas kontekstas privers šias bendrovės tartis ir mokėti kompensacijas, net nelabai gilinantis į atsakomybės sąlygas ir pagrindus.

Vis dėlto, kreditorių reikalavimai yra tokie dideli, kad net ir audito bendrovių kompensacijos nekompensuos bent nedidelės dalies visų kreditorių ža-

„Tiesiogiai iš valstybės reikalauti žalos dėl tariamai netinkamai Lietuvos banko vykdytos komercinių bankų priežiūros nėra pagrindo. Tačiau bent jau „Snoro“ atveju kreditoriai turi teisę reikšti ieškinius dėl kitų valstybės institucijų veiksmų“

“

ieškinį, atsakovais patraukdami ne tik audito bendrovę, tačiau ir Lietuvos banką, Lietuvos valstybę, taip pat buvusius „Snoro“ banko akcininkus.

Šių ir, tikėtina, kitų būsimų panašių ieškinių nagrinėjimo metu teismai turės nuspręsti, ar nurodytieji asmenys gali būti laikomi atsakingi už padarytą žalą, o jei gali – kokia apimtimi ir kokiomis sąlygomis.

Lietuvos banko įstatymas numato galimybę bylinėtis su Lietuvos banku ir reikalauti žalos atlyginimo. Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnyje įtvirtinta, jog žala, atsiradusi dėl Lietuvos banko ar Lietuvos banko tarnautojų neteisėtų veiksmų, susijusių su finansų rinkos priežiūros atlikimu, atlyginama tik tuo atveju, jeigu nukentėjęs asmuo įrodo, kad žala buvo padaryta dėl Lietuvos banko ar Lietuvos banko tarnautojų kaltės. Taigi, minėta įstatymo nuostata įtvirtina kelias išankstines sąlygas, kurios turi būti patenkintos siekiant išsireikauti žalos atlyginimo iš Lietuvos banko: pirma, žalą turi sukelti Lietuvos banko arba atskirų Lietuvos banko tarnautojų veiksmai; antra, atlyginama tik dėl neteisėtų veiksmų padaryta žala; trečia, nukentėjęs asmuo (šiais atvejais – „Snoro“ arba Ūkio banko kreditorius) turi įrodyti priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir jo patirtos žalos.

Pirma, reikėtų įrodyti, kad žala atsirado dėl Lietuvos banko atstovo, kuris nesimėmė konkrečių priemonių arba priėmė sprendimus, pažeisdamas nustatytas taisykles ar tvarką, veiksmų. Antrasis momentas yra keblėsnis – ieškovas turi atskleisti ir įrodyti konkrečius neteisėtus veiksmus. Pažymėtina, kad nagrinėjant klausimus, ar Lietuvos banko atitinkamos tarnybos efektyviai vykdė „Snoro“ ir Ūkio bankų priežiūrą, būtų susiduriama su reguliacinio pobūdžio sprendimais, kuomet Lietuvos bankas turi diskrecijos teisę imtis vienu ar kitų priemonių.

Daugeliu atveju gali būti konstatuojama, jog Lietuvos bankas elgėsi planingai, sistemingai ir apdairiai (teisėtai), o tai reikštų, kad jo atsakomybė už žalą yra negalima. Visgi, kreditoriams tikriausiai liktų galimybė įrodyti teismui, kad tam tikri veiksmai nebuvo pakankamai apdairūs arba jais buvo pažeisti tam tikri principai, kas taip pat galėtų sąlygoti atsakomybės atsiradimą.

Taigi, remiantis lingvistine teisės aktu ▶

”

los. Tokiomis aplinkybėmis kreditorių žvilgsniai krypta į dar vienus subjektus, kurie yra glaudžiai susiję su šių bankų žlugimo istorijomis – Lietuvos bankas ir Lietuvos valstybę.

Lietuvos banko atsakomybė?

Galimybė nukreipti pretenzijas Lietuvos bankui, kuris vykdė abiejų žlugusių

bankų priežiūrą, tikrino, kaip bankai laikosi nustatytų normatyvų, ar užtikrina esminių bankininkystės principų laikymąsi, buvo kreditorių aptarinėjama jau nuo pirmųjų kiekvieno banko veiklos sustabdymo dienų, tačiau nė vienas šių svarstymų nebuvo įgyvendintas iki pat 2014 m. pabaigos, kuomet grupė kreditorių „Snoro“ bankroto procese pareiškė

analize galima konstatuoti, jog Lietuvos bankas galėtų būti laikomas atsakingu už „Snoro“ ir Ūkio bankų kreditoriams padarytą žalą, tik jei būtų konstatuoti konkretūs neteisėti Lietuvos banko ar jo darbuotojų veiksmai. Kaip žinoma, po „Snoro“ banko griūties tam tikri atsakingi Lietuvos banko pareigūnai neteko darbo, tačiau nėra aišku, ar tai tiesiogiai gali būti siejama su tokių pareigūnų neteisėtais veiksmais ir ar tai galėtų būti laikoma viena iš Lietuvos banko atsakomybės egzistavimo sąlygų.

Kalta valstybė?

Kitas svarbus klausimas, kuris kilo tikrai ne vienam kreditoriui – ar galima reikalauti kompensacijos tiesiogiai iš Lietuvos valstybės už galimai neapdairią (jei būtų įrodyta) bankų priežiūrą ar kitus veiksmus, dėl kurių žala buvo patirta.

Lietuvos banko įstatymas iš dalies atsako į šį klausimą, nurodydamas, kad nei Lietuvos Respublika gali būti laikoma atsakinga už Lietuvos banko prievoles, nei, savo ruožtu, Lietuvos bankas turi atsakyti už Lietuvos Respublikos prievoles.

Taigi, tiesiogiai iš valstybės reikalauti žalos dėl tariamai netinkamai Lietuvos banko vykdytos komercinių bankų priežiūros nėra pagrindo. Tačiau bent jau „Snoro“ atveju kreditoriai turi teisę reikšti ieškinius dėl kitų valstybės institucijų veiksmų banko veiklos sustabdymo metu – dėl akcijų nusavinimo,

Nors Lietuvos bankas ar Lietuvos Respublika ir gali pasirodyti labai „patrauklūs“ atsakovai, iš kurių norėtusi reikalauti žalos atlyginimo, tačiau atrasti ir įrodyti tokios atsakomybės sąlygas būtų pakankamai sudėtinga

dėl rengimosi dalinti banką į „gerąjį“ ir „blogąjį“ bei tokių planų atsisakymo.

Žinoma, vargu, ar pavyktų įrodyti, jog Vyriausybės sprendimas paimti „Snoro“ akcijas visuomenės poreikiams galėjo pats savaime sukelti žalą, nes jau iki akcijų paėmimo (kad ir koks nereikalingas atrodytų pats šis veiksmas) akcijų vertė buvo nukritusi, o bankas buvo nebemokus (remiantis priežiūros institucijų informacija),

“

tačiau valstybės dvejones dėl banko skaidymo, planų rengimas, vėliau jų atsisakymas gal ir galėjo prisidėti prie dar didesnių nuostolių. Tokiose bylose tektų remtis ne tik teisės aktu analize, tačiau ir ekonomistų vertinimu, lyginti įvairius scenarijus (jei bankas būtų padalintas, jei būtų priimti kiti sprendimai) ir taip įrodinėti valstybės institucijų veiksmų teisėtumą, priežastinį ryšį. Atsakant į šiuos klausimus taip pat tikėtina susidurti su diskrecinio pobūdžio sprendimų teisiniu vertinimu ir jų kvalifikavimu sprendžiant klausimą dėl atsakomybės sąlygų buvimo/nebuvimo.

Apibendrinant, reiktų pasakyti, kad nors Lietuvos bankas ar Lietuvos Respublika ir gali pasirodyti labai „patrauklūs“ atsakovai, iš kurių norėtusi reikalauti žalos atlyginimo, tačiau atrasti ir įrodyti tokios atsakomybės sąlygas būtų pakankamai sudėtinga.

Kelios bylos, kuriose pabandyta šiuo kebliu keliu eiti, parodys, kiek tokie mėginimai gali pasiteisinti ir kiek teismai leis iš diskusijas dėl šių subjektų atsakomybės sąlygų.

Nepasisėkus, kreditoriams teks arba susitaikyti su esama padėtimi (kaip minėta, ketvirtos eilės kreditorių reikalavimai tikriausiai nebus patenkinti nei „Snoro“, nei Ūkio banko bankroto byloje), arba ieškoti kitų galimybių. Viena iš jų – ieškiniai buvusiems bankų savininkams ir vadovams.

”

KLAUSIMAS

Jūsų nuomone, ar Jūs patyrėte žalą dėl neteisėtų valstybės veiksmų?

- Manau, kad taip.
- Manau, kad ne.
- Sunku pasakyti, nesu gerai įsigilinęs.
- Nežinau.

**SPAUSKITE
ATSAKYMĄ**

Advokatų tarybos pirmininkas: „Teko priimti trigubą iššūkį“

„Ne visada malonūs netikėtumai atvėrė kūrybinių galimybių potencialą“, – taip savo ir administracijos darbą advokatūros savivaldoje apibūdina Advokatų tarybos pirmininkas prof. dr. Ignas Vėgėlė.

ADVOKATŲ TARYBOS PIRMININKAS
PROF. DR. IGNAS VĖGĖLĖ

Metinis advokatų susirinkimas ką tik praėjo – jau metai, kai esate išrinktas Lietuvos Advokatų tarybos pirmininku. Kokia, Jūsų nuomone, dabartinė Lietuvos advokatūros situacija, kokias problemas ar naujas galimybes pamatėte tapęs pirmininku?

Ir nebūdamas pirmininku, advokatūra gyvenau, dalykine prasme buvau aktyvus – dalyvavau Advokatų kvalifikacinio egzamino komisijos darbe, turėjau atradęs savo nišą privačioje praktikoje, jau buvo tekę viešumoje ginti advokato profesijos garbę aiškinant, kokia jos prasmė, kur esmė. Tapus pirmininku administracinė perspektyva leido dar labiau įsitraukti – įsigilinti į problemas, poreikius, raidos perspektyvą. Prisipažinsiu, man didžiausia staigmena buvo suvokti, kiek daug netikėtumų ir ne visada malonių, ir tuo pačiu, kiek daug galimybių atveria viena vieni vienintelė problema – pasitikėjimo stoka. Supuolus aplinkybėms teko priimti trigubą, kaip vadinu, iššūkį.

Pirmasis uždavinys buvo sutelkti komandą reformuojant advokatūros administracijos kolektyvą. Visuomet buvau įsitikinęs, kad reikia rasti būdą dirbti su žmonėmis, kuriuos randi – jie turi patirtį, žinias, išmano procesus ir vis dėlto, turi įpročių, kuriuos šviežiai atėjęs, puikiai suvoki, kad privalai pakeisti ir, kas žmogiškai nelengva, negali delsti. Taigi man buvo labai svarbu nukreipti visų advokatūros darbuotojų tikslus į bendrus tikslus – advokatūros tikslus.

kolektyvui teko sugerti daugybę emocijų: ir išėinančiųjų, ir pasiliekančiųjų. Darbas su žmonėmis yra nepalaujamas procesas, todėl ir toliau tenka daug laiko tam skirti.

Antras iššūkis – bendram darbui sutelkti Advokatų tarybą. Tai buvo iš tiesų nemažai laiko reikalaujanti veikla: kiekvienas šios Advokatų tarybos narys yra aukščiausios kvalifikacijos advokatas, turintis savo advokatūros viziją, matantis net ir savitas priemones, kaip šią vizi-

Deja, šiame procese daliai darbuotojų teko asmeninės sėkmės ieškoti kitose darbovietėse ir veiklose – ne visi savo asmeninius siekius galėjo ar norėjo derinti su advokatūros bendruomenės tikslais ir poreikiais, kuriuos, tikėdamiesi pokyčių, kolegos savo balsavimu man patikėjo. Vertinu, kad esminiai darbai šioje srityje pavyko. Aišku, tiek man, tiek

ją įgyvendinti. Nereikia pamiršti, kad net penkeri dabartinės tarybos nariai kartu su manimi dalyvavo Advokatų tarybos pirmininko rinkimuose; tai – pusė advokatūros bendruomenei atstovaujančios Tarybos narių. Galiu tik pasakyti, kad aš tikiu stipriais žmonėmis. Sutelkęs juos draugėn, privalau pats pasitempti. Todėl tai man įdomu. Yra tekę girdėti min-

tį, kad B lygio vadovai pritraukia C lygio personalą. Advokatai visada žaidė A lygoje. Ir patikėjo, kad aš galiu atstovauti jiems. Kad ir kaip nelengva laviruoti, bet kartu radome būdus, kaip suderinti pavienes mintis į vieningus dokumentus ir vieningus tikslus bei priemones. Ir tai pavyko – praėjus metams Advokatų taryba turi savo darbo reglamentą. Pirmą kartą istorijoje ji dirba planingai – patvirtintas dvejų metų veiklos planas sufleruoja, kam reikia skirti prioritetą, kai

Prezidentė Dalia Grybauskaitė pernai vetavo Seimo priimtas Advokatūros įstatymo pataisas, teigdama, kad bandymas įstatymu įtvirtinti neribotą vadovo kadencijų skaičių „yra nedemokratiškas bei stabdo galimybę paspartinti permainas šioje srityje“. Kokia Jūsų nuomonė? Vertinant bendrai, Jūs būtumėte griežtesnio ar lengvesnio reguliavimo teisės aktais šalininkas?

Visuomet pasisakiau kuo daugiau teisių perduoti pačiai bendruomenei. Tačiau

Kiek pavyko rasti viešai skelbiamų duomenų, esate jauniausias Europoje advokatų asociacijos atstovaujamo kolegialaus organo – Advokatų tarybos – vadovas. Trūkumas tai, ar privalumas, Jūsų akimis?

Lietuvos advokatų bendruomenės 2014 apsisprendimas – nuoseklus žingsnis esminio advokatūros savivaldos atsinaujinimo keliu. Mano vertinimu, jaunystė yra yda tik tuo, kad greitai praeina. Štai mūsų broliai estai, kuriuos kiek ironizuojame, tačiau visada širdyje siekiame lygiuotis ir pralenkti, turi ministrą pirmininką Taavi Rõivas, kuriam tik 34. Neseniai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininku paskirtas profesorius Rimvydas Norkus irgi tik dvejais metais vyresnis. Jaunystės esminės duobės – patirtis ir socialinių ryšių stoka. Šio aspektu, turiu iš tiesų didelę patirtį asociacijų valdyme (buvau išrinktas Lietuvos teisininkų draugijos pirmininku), turiu vadybinę patirtį (buvau katedros vedėjas, kontoros seniūnas), ir socialinius ryšius megzti kol kas sekėsi – jie sukurti per nuolatinį aktyvų bendravimą su visa teisine bendruomene.

„ Kyla abejonių, ar papildomas pramonės parkų teisinis reguliavimas iš viso yra reikalingas ir ar nepridarys daugiau žalos nei naudos

“

prispaudžia laikas ar išorinės aplinkybės.

Trečias iššūkis – atkurti pasitikėjimą savivalda ir į ją išrinktais atstovais. Praėjusių metų Visuotinis advokatų susirinkimas parodė, kokia didžiulė praraja atsivėrė tarp advokatų ir jos rinktų savivaldos organų. Pirmą kartą nebuvo patvirtintas Advokatų tarybos jos diskrecija siūlomas biudžetas. Tai itin sudėtingas procesas.

Kaip man viskas atrodo šiandien? Atrodo, kad didesnioji dalis advokatų atlanda pasitikėjimą advokatūra. Nereikia pamiršti, kad kiekvienoje bendruomenėje tarp iš tiesų gražių tikslų siekiančių ir siūlančių pokyčius, būna tokių, kurie visų pirma kelia savo asmeninius tikslus, pamindami bendruomenės tikslus. Be to, kai kuriems bendruomenės nariams itin sunku susitaikyti su tuo, kad į Lietuvos advokatūrą atėjo pokyčių metas. Ir nors deklaruojami gražūs tikslai, neretai už jų slypi asmeninių ambicijų verpetas.

O šalia šių iššūkių – virtinė kasdienių paprastų darbų: susitikimai, pagalba mūsų bendruomenės nariams advokatams, santykiai su valstybinėmis institucijomis ir teismais, dokumentų šūsnyš, skambučiai, gyventojų reiklumas, teisinių paslaugų rinkos pokyčiai ir dar daug kito.

tai neturi reikšti sąstingio. Toje konkrečioje situacijoje Prezidentės pozicija buvo labai aiški – rotacija yra sveikas ir sveikintinas dalykas bet kokioje organizacijoje. Atsisukus atgal man atrodo, kad visi advokatai pritarė Prezidentei – tik jie tai darė tuo advokatiškai, ką aš vadinu „minkštuuoju keliu“ – pasinaudojau procedūriniais niuansais parodė, kad supranta ir gina suklydusius, tačiau netoleruos paklydimo, vedančio į konfliktą, viešą kritiką, nuolatinį pažeminimą ir panieką. Kokios mano kaip vadovo savybės? Manau, kad esu lankstus, kantriai siekiu savo tikslo, esu linkęs ieškoti kompromiso, kad būtų patenkinti kuo daugiau žmonių. Tačiau, kai kalba eina apie efektyvumą, kokybę, esu griežtas.

Kaip Lietuva, Jūsų nuomone, atrodo Europos teisinėje padangėje? Ko galite pasimokyti iš užsienio šalių?

Iššūkiai mane privertė dairytis sprendimų pavyzdžių senosios Europos šalyse, vykstant į tarptautinius renginius. Juos priėmus buvo būtina pasigilinti ir į užsienio advokatūrų veiklą. Ko labiausiai trūksta

Lietuvoje – pagarbos ir kultūringos pozicijos. Esame piktoki vieni kitiems. Mums kaip Lietuvos atstovams Europoje dar reiktų pasimokyti delikatumo, diplomacijos ir pusiausvyros, derėtų ugdytis emocinį intelektą. Kita vertus, turime drąsos, atkaklumo, noro neatsilikti – tai veda į priekį. Vis dėlto to lengvumo, su kuriuo kitų tautų atstovai dirba savo darbą, neatrاندame. Turiu pripažinti, kad aktyviai studijuojame užsienio šalių patirtį, dabar gilinamės į valstybės garantuojamos teisinės pagalbos problematiką užsienyje, kreipiamės į tarptautines organizacijas, rinkdami informaciją apie advokatų mokėstinių, draudimo, ribotos atsakomybės problemų sprendinius.

pagalbos srityje dirbantiems advokatais, tačiau turi būti garantuojamas normalus atlyginimas jiems. Džiaugiamės, kad Teisingumo ministerija tai mato ir supranta – šiais metais žadama visiškai panaikinti įsiskolinimą, manau, tai bus puiki motyvacinė priemonė susikaupti ir dirbti kokybiškiau. Paminėsiu, kad šiemet valstybės skirti asignavimai sumokėti advokatams užmokėstį už suteiktą antrinę teisinę pagalbą ir atlyginti kitas teisinės pagalbos išlaidas sudaro beveik 5,7 mln. Eurų, iš viso biudžetas padidėjo nuo 4,05 iki 6,66 mln. eurų.

Advokatų bendruomenės laukiantys iššūkių, susiję su reguliavimu – būtina pradėti svarstyti kai kurias advokatūros

kartą buvo atliktas auditas, išskirti prioritetai Advokatų tarybos darbe – advokatai žino, kas planuojama, kas jų laukia ateityje.

Tikiuosi, kad advokatai junta pokyčius ir kasdieninėje veikloje: rodome dėmesį advokatams ir advokato padėjėjams, padidinę organizuojamų kvalifikacijos kėlimo seminarų skaičius, pasiekėme, kad į Vyriausybės darbotvarkę būtų įtrauktos administracinių bylų teisenos įstatymo projektas, pagal kurį numatomas tik advokatų atstovavimas klientams. Bus ir dar keletas pokyčių, apie kuriuos nenoriu dar viešai kalbėti, tačiau jie turėtų pasiro-

Kur Lietuvai, vertinant advokatų veiklą, jos reguliavimą ir praktiką, dar reiktų pasitempti? Kokių iššūkių matote, bent jau artimiausiais metais?

Į šį klausimą advokatams už mane atsako gyventojai – advokatų klientai ir žiniasklaida. Be abejo, tai teikiamų paslaugų kokybė ir profesinės etikos paisymas, teisėtų priemonių naudojimas gynyboje. Negalima pasimiršti, kad advokatas yra įsipareigojęs ne tik klientui, bet ir teisingumui. Kelti savo profesinę kvalifikaciją yra kur valstybės garantuojamos teisinės

įstatymų pataisas, ir būtinai svarstyti įstatų keitimo/ tikslinimo klausimą, tobulinti Etikos kodeksą.

Advokato praktika užsiimate jau 12 metų. Kokie, Jūsų nuomone, buvo svarbiausi pokyčiai Lietuvos advokatams per šiuos metus?

Išskirčiau pokyčius savivaldoje – padidino asociacijos nariams teikiamų ataskaitų skaičių, šią informaciją paskelbė likus mėnesiui iki Visuotinio advokatų susirinkimo, parengėme finansinių dokumentų aiškinamuosius raštus. Pirmą

dyti artimiausioje ateityje.

Ką Jums asmeniškai reiškia būti advokatu? Kodėl pasirinkote šią profesiją ir ar taip ją įsivaizdavote pasirinkdamas?

Malonumą padėti, parodyti kelią, išeitį, kai jos kiti neberanda, pasiūlyti sprendimą į bėdą pakliuvusiam žmogui, kai tapęs sudėtingų aplinkybių auka, jis negėba išlaikyti sveiko proto pusiausvyros savo jėgomis.

Ačiū už pokalbį.

Dėl ES teisės pažeidimo patirta žala – kada verslas gali reikalauti valstybės ją atlyginimo?

VYRESNYSIIS TEISININKAS
DR. FELIKSAS MILIUTIS

Europos Sąjungos (ES) teisė garantuoja verslo subjektams galimybę nediskriminacinėmis sąlygomis vykdyti veiklą visoje ES teritorijoje, užtikrindama laisvą kapitalo, prekių ir paslaugų judėjimą. Be to, ES teisė gali tiesiogiai ūkio subjektams suteikti tam tikras teises arba įpareigoti valstybes nars jiems tokias teises užtikrinti.

Visgi, valstybės institucijos ne visada vykdo ES teisės aktų reikalavimus ir tokiais savo veiksmais gali sukelti žalos kuriame iš ūkio sektorių veikiantiems subjektams. Asmuo, dėl tokio ES teisės pažeidimo patyręs žalą, turi teisę reikalauti kompensacijos iš valstybės pateikdamas ieškinį nacionaliniams teismams.

Kada atsakinga valstybė?

ES teisę sudaro ES steigimo ir veikimo sutarčių nuostatos, tiesiogiai taikomos – reglamentų nuostatos, direktyvų nuostatos, kurias valstybės narės privalo perkelti į nacionalinę teisę

Visgi, valstybės institucijos ne visada vykdo ES teisės aktų reikalavimus ir tokiais savo veiksmais gali sukelti žalos kuriame iš ūkio sektorių veikiantiems subjektams

bei sprendimų nuostatos privalomos jų adresatams. Taigi valstybė gali pažeisti ES sąjungos teisę:

- nustatydamą tokį teisinį reguliavimą, kuris prieštarauja ES steigimo ir veikimo sutarčių ar ES reglamentų nuostatomis;
- veikdamą priešingai privalomoms ES steigimo ir veikimo sutarčių, ES reglamentų ar sprendimų nuostatomis;
- neperkeldama, netinkamai ar pavėluotai į nacionalinę teisę perkeldama direktyvų nuostatas.

Valstybė veikia per savo kontroliuojamas institucijas. Tų institucijų, kurias išlaiko ir kurių veiklą kontroliuoja valstybė veiksmai priskirtini valstybei (valstybei priskirtini ir savivaldybės institucijų veiksmai). Dėl šios priežasties, tokių institucijų padaryti ES teisės pažeidimai laikytini valstybės padarytais ES teisės pažeidimais. Įdomu, jog ES teismų praktikoje taip pat buvo keliamas klausimas ar viešas valstybės institucijos pareigūno pareiškimas gali būti laikomas pažeidžiančiu laisvą prekių judėjimą užtikrinančias ES teisės nuostatas bei pagrindu reikalauti atlyginti dėl to

padarytą žalą.

Kritikavo keltuvą

Vienos iš Suomijos ministerijų atstovas viešai spaudoje ir televizijoje įvardijo Italijoje gaminamą automobilinį keltuvą – kaip turintį trūkumų ir netinkamą rinkai. Dėl šio pareiškimo žalą patyrusi įmonė ją prisiteisti bandė iš valstybės įrodinėdamas ES teisės pažeidimo faktą.

ES teisės pažeidimas nebuvo nustatytas, atsižvelgiant į tai, kad ministerijos atstovas išsakė savo asmeninę poziciją, kuri buvo nesuderinama su jo atstovaujamos institucijos pozicija ir tai tariamai žalą patyręs keltuvų gamintojas galėjo suprasti.

ES teismų praktikoje pripažįstama, kad valstybės atsakomybės už ES teisės pa-

žeidimus klausimas gali būti keliamas neatsižvelgiant į tai ar ES teisę pažeidžia įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ar teisminės valdžios institucija. Pateiktini šie keli įdomesni ES teismų nagrinėti ES teisės pažeidimų pavyzdžiai:

- Vokietija buvo faktiškai uždraudusi eksportuoti alų iš Prancūzijos į Vokie-

gyvendinti;

- Vokietija netinkamai perkėlė direktyvų, reglamentuojančių veterinarinius patikrinimus ES nuostatas į nacionalinę teisę (nustatė pernelyg griežtus reikalavimus importuojamai mėsei) ir apribojo kiaulienos eksportą į Vokietiją (daugiausia iš Danijos).

Vokietija buvo faktiškai uždraudusi eksportuoti alų iš Prancūzijos į Vokietiją nustatydamą alaus „grynumo“ reikalavimus – draudimą prekiauti alumi su priedais

tiją nustatydamą alaus „grynumo“ reikalavimus – draudimą prekiauti alumi su priedais;

- Jungtinės Karalystės teisės aktais, nustatančiais papildomus reikalavimus dėl žvejybos laivų registracijos, susijusius su tokių įmonių savininkų gyvenamąja vieta, pilietybe ir gyvenamąja vieta, buvo apribotos kitų valstybių narių asmenų valdomų laivų (iš esmės – Ispanijos piliečių) teisė žvejoti jos teritoriniuose vandenyse;
- Vokietijai netinkamai perkėlus įmonių grupių apmokestinimą reglamentuojančios direktyvos nuostatas, bendrovėms, vadovaujantis ES teisei prieštaraujančiomis nacionalinės teisės nuostatomis, buvo nepagrįstai padidinta mokesstinė našta;
- Jungtinės Karalystės vykdomosios valdžios institucija atsisakė išduoti eksporto licenciją gyvoms avims į Ispaniją eksportuoti dėl to, kad Ispanijos skerdyklose nėra laikomasi ES direktyvos, nustatančios reikalavimą apsvaiginti gyvūnus prieš juos skerdydžiant;
- Jungtinės Karalystės priežiūros tarnyba atsisakė išduoti leidimą medicininės kilmės produktui pagal nacionalinę teisę, kuri buvo nesuderinama su tokią veiklą aiškiai reglamentuojančiomis ES direktyvos nuostatomis, kurias nacionalinė teisė ir turėjo

Kokios valstybės atsakomybės sąlygos?

Vadovaujantis ES teismų praktika, nacionaliniame valstybės narės teisme reiškiamas reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo gali būti patenkintas, jei tenkinamos šios sąlygos:

- pažeista ES norma siekiama suteikti teises asmeniui – paprastai tokiomis ES normomis laikomos ES vidaus rinkos laisves bei lygiavertį traktavimą užtikrinančios, kitos apsauginės bei draudimus valstybėms narėms nustatančios nuostatos;
- pažeidimas yra pakankamai rimtas – pažeista teisės norma yra tiksli ir aiški (nepaliekanti valstybei narei diskrecijos laisvės, ar pažeidimas ištaisytas);
- sukelta žala;

- egzistuoja tiesioginis priežastinis ryšys tarp pažeidimo ir žalos – žalos atlyginimo reikalaujantis asmuo privalo įrodyti, jog žalą jis patyrė būtent dėl ES teisės pažeidimo.

Europos Komisija turi teisę prieš valstybę narę pradėti ES teisės pažeidimo procedūrą (pvz., dėl direktyvos neįgyvendinimo). Europos Komisijai tokį sprendimą priėmus, tikybė verslo subjektams sėkmingai reikalauti žalos atlyginimo, kaip rodo praktika, reikšmingai padidėja. Taip yra ir dėl to, jog nebereikia įrodinėti pažeidimo ir jo rimtumo fakto.

Kokie nuostoliai yra atlyginami?

Konkrečiam subjektui dėl ES pažeidimo iš valstybės priteistinų nuostolių dydis nustatomas pagal nacionalinę teisę.

Visgi, ES teismų praktikoje pripažįstamas visiškas nuostolių atlyginimo principas (atlyginami tiek tiesioginiai, tiek netiesioginiai nuostoliai, pavyzdžiui, negautos pajamos). Be to, kompensacija turi būti reali ir adekvati padarytai žalai, ji negali būti tik nominali.

Per kiek laiko galima kreiptis dėl nuostolių atlyginimo?

Terminą, per kurį galima kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo, nustato nacionalinė teisė. Lietuvoje šis terminas yra treji metai. Tuo atveju, jei ES teisės pažeidimo turinį sudaro netinkamas direktyvos nuostatų perkėlimas ar tokių nuostatų neperkėlimas, leškinio senaties terminas negali būti pradėtas skaičiuoti, kol direktyva nėra tinkamai perkelta į nacionalinę teisę.

Senaties termino eiga taip pat turėtų būti sustabdyta tada, kai Europos komisijoje vyksta pažeidimo dėl verslo subjekto potencialaus reikalavimo pagrindą sudarančios ES teisės nuostatos procedūra.

Valstybė pakeitė teisinį reguliavimą – ar teisėti verslo interesai bus ginami?

GLIMSTEDT ASOCIJUOTA PARTNERĖ, ADVOKATĖ
DOC. DR. SOLVEIGA PALEVIČIENĖ, LL.M.

Deja, vienareikšmio atsakymo nei Lietuvoje, nei užsienio šalyse nėra: įstatymo leidėjo atsakomybės galimybė pripažįstama, bet teisinės priemonės yra ribotos ir praktinių pavyzdžių nedaug

Verslui, ypač veikiančiam ilgalaičių ir brangių investicijų reikalaujančiose srityse, vienas iš esminių jų sėkmės garantų yra valstybės teisinės ir mokestinės aplinkos stabilumas. Todėl natūralu, kad vis dažniau keliamas klausimas, ar valstybės institucijos turėtų kompensuoti verslo patirtus nuostolius neplanuotai ir/ar iš esmės pakeitus teisinį reguliavimą. Pavyzdžiui, mokestinę aplinką, aplinkosauginius, teritorijų planavimo, veiklos licencijavimo reikalavimus, kvotų sistemą ar tarifų apskaičiavimo tvarką, dėl ko verslas patiria nuostolių, netenka galimybės toliau plėtoti planuotos veiklos ar iš esmės sumažėja veiklos pajamos.

Deja, vienareikšmio atsakymo nei Lietuvoje, nei užsienio šalyse nėra: įstatymo leidėjo atsakomybės galimybė pripažįstama, bet teisinės priemonės yra ribotos ir praktinių pavyzdžių nedaug.

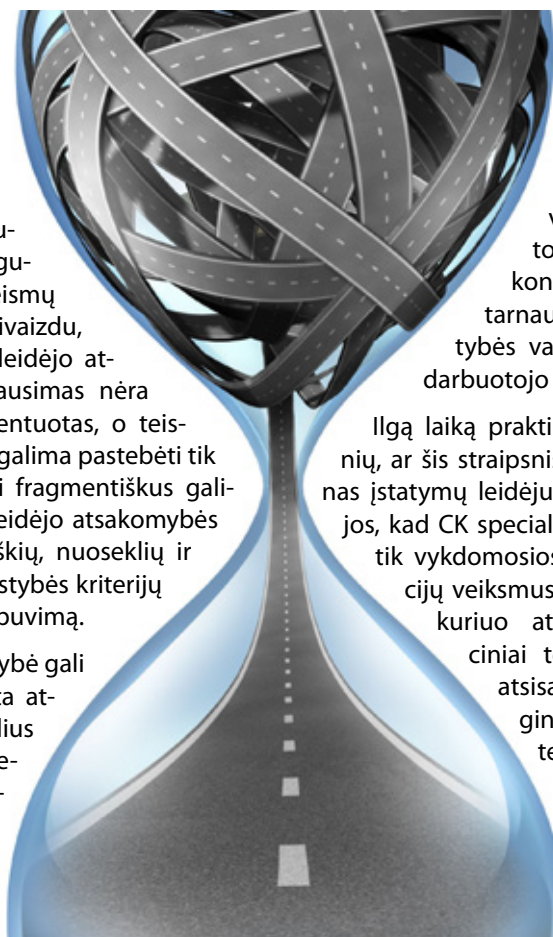
Lietuvos partitais: įstatymų leidėjo atsakomybė – labiau teorinė galimybė

Vertinant Lietuvos teisinį reguliavimą bei teismų praktiką, akivaizdu, kad įstatymo leidėjo atsakomybės klausimas nėra aiškiai reglamentuotas, o teismų praktikoje galima pastebėti tik ypač retus bei fragmentiškus galimo įstatymo leidėjo atsakomybės atvejus bei aiškių, nuoseklių ir sistemingų valstybės kriterijų šioje srityje nebuvimą.

Apskritai, valstybė gali būti įpareigota atlyginti nuostolius dėl savo neteisėtų veiksmų pagal CK 6.271 str. 1 d. kuris įtvirtinta, kad žala,

atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydamas konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės.

Ilgą laiką praktikoje buvo abejonių, ar šis straipsnis gali būti taikytinas įstatymų leidėjui, laikantis pozicijos, kad CK specialus deliktas apima tik vykdomosios valdžios institucijų veiksmus ir neveikimą. Bet kuriuo atveju administraciniai teismai praktikoje atsisakydavo vertinti ginčijamų teisės aktų teisėtumą, nurodydami, kad tai yra išimtinė Konstitucinio Teismo išimtinė kompetencija.

Toks požiūris lėmė būtinybę, iškilus abejojimui, prašyti paties teismo, nagrinėjančio bylą dėl žalos atlyginimo, stabdyti bylos nagrinėjimą bei kreiptis į Konstitucinį Teismą (KT) dėl išaiškinimo, ar konkretus teisės aktas atitinka Konstituciją.

Žinant ilgus tokių bylų nagrinėjimo ter-

cipo ir įstatymo teisėtumo prezumpcijos iki KT nutarimo priėmimo. Savo nelengva patirtimi šioje srityje, ko gero, galėtų pasidalinti ne vienas pensininkas, bandęs prisiteisti neišmokėtos pensijos dalį dėl pripažinto prieštaraujančiu Konstitucijai Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo ir kitų teisės aktų.

mimas visuomenės poreikiams. Pvz., CK 4.100 straipsnyje įtvirtinta – paimti daiktą ar kitą turtą, priklausantį asmeniui privačios nuosavybės teise, visuomenės poreikiams leidžiama tik išimtiniais atvejais ir tik įstatymų nustatyta tvarka; daikto (turto) savininkui atlyginama pinigais to daikto (turto) rinkos kaina. Šios nuos-

“

Akivaizdu, kad įstatymo leidėjo atsakomybės klausimas nėra aiškiai reglamentuotas, o teismų praktikoje galima pastebėti tik ypač retus bei fragmentiškus galimo įstatymo leidėjo atsakomybės atvejus bei aiškių, nuoseklių ir sistemingų valstybės kriterijų šioje srityje nebuvimą

”

minus, ne vienam pareiškėjui entuziazmas bylinėtis dingdavo. Juo labiau, kad net ir pripažinus teisės aktą prieštaraujančiu Konstitucijai galimybė prisiteisti tokiu neteisėtu aktu sukeltą žalą nebuvo ir iki šiol nėra taip paprasta jau vien dėl riboto KT nutarimo galiojimo atgal prin-

Nors šiandien dienai dėl pripažinto antikonstituciniu teisės akto prisiteisti žalą vis lengviau, tačiau ji teismų dažniausiai atlyginama kitais pagrindais nei taikant deliktinės valstybės atsakomybės normas, pvz. priėmus specialią tvarką ar tiesiog paties KT nutarime numatytu pagrindu, teismams iš viso vengiant pasisakyti apie įstatymo leidėjo atsakomybės privatiems asmenims pagrindus ar kriterijus.

Vertinant galimybę prisiteisti žalą dėl įstatymo leidėjo teisėtų veiksmų, pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos deliktinėje teisėje galioja principas, kad atlyginama tik neteisėtais veiksmais sukelta žala. CK 6.246 str. 3 d. numato, kad teisėtais veiksmais padaryta žala turi būti atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais. Specialiame valstybės atsakomybės delikte jokių nuostatų, kaip kai kuriose valstybėse, kuriose būtų numatyta teisėtais valdžios institucijų veiksmais sukeltos žalos atlyginimo galimybė, nenumatyta.

Tradicinis teisėtos žalos padarymo reglamentavimo atvejis, kuri galėtų būti aktualus analizuojant įstatymo leidėjo atsakomybę, tai nuosavybės paė-

tatos iš esmės pakartoja bendrus Konstitucijos 23 straipsnio 3 dalyje įtvirtintus nuosavybės apsaugos principus, numatančius, kad iš savininko gali būti paimama tik tada, kai ji būtina visuomenės poreikiams ir kai už ją teisingai atlyginama. Aiškindamas šią nuostatą, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad ribojant nuosavybės teises visais atvejais turi būti laikomasi šių sąlygų: ji gali būti ribojama tik remiantis įstatymu; ribojimai turi būti būtini demokratinė-

“

Žinant ilgus tokių bylų nagrinėjimo terminus, ne vienam pareiškėjui entuziazmas bylinėtis dingdavo

”

je visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves, Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, visuomenei būtinus ▶

konstituciškai svarbius tikslus; turi būti paisoma proporcingumo principo.

Šiandien teisminės praktikos pavyzdžių, kai nepripažinus atitinkamo teisės akto prieštaraujančiu Konstitucijai, būtų bandoma kelti įstatymo leidėjo atsakomybės klausimą už teisėtais veiksmais padarytą žalą per nuosavybės teisių apsaugą, nesant akivaizdaus valstybės tiesioginio ekspropriacijos akto, praktiškai nėra.

Nepaisant teismų ir pačios valstybės rezervuotos pozicijos įstatymo leidėjo atsakomybės atžvilgiu pastaraisiais valstybės šis klausimas, ypač kai kalbama apie Konstitucijoje įtvirtintų ir EŽTT konvencijos ginamų teisių apsaugą, keliamas

“

Verslui taip pat gali tekti prisiimti daugiau rizikos dėl galimo verslo sąlygų pasikeitimo

”

dėl galimos įstatymo leidėjo atsakomybės dėl netinkamo ir neefektyvaus teisinio reglamentavimo, nesukuriančio aiškių pareigų konkreitiems subjektams atlikti būtinus veiksmus, užtikrinančius tinkamą psichikos ligonių priežiūrą.

Administracinis teismas savo praktiko-

programą ir poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą. Ieškovas teigė, kad atlikti poveikio aplinkai vertinimo darbai ir rezultatas yra jo nuosavybė, o Seimui priėmus įstatymo pakeitimą laikytina, kad valstybė paėmė iš jo nuosavybę visuomenės poreikiams tenkinti. Žemesnės

vis dažniau.

Valstybės pozityvioji pareiga

Teismų praktikoje yra buvę pavyzdžių dėl žalos, susijusios su atitinkamų nacionalinės teisės aktų nepriėmimu, arba taip vadinamos legislatyvinės omisijos, atlyginimo. Pavyzdžiui, vienoje byloje, kurioje ieškovė prašė priteisti iš Lietuvos valstybės žalos atlyginimą, kadangi psichiškai nesveikas atsakovas nužudė jos dukterį. LAT, sekdamas EŽTT praktikoje akcentuojama valstybės pozityviaja pareiga sukurti veiksmingą žmogaus gyvybei apsaugoti teisinį ir administracinį aparatą, byloje buvo iškėlęs klausimą

je taip pat yra sprendęs dėl valstybės neveikimu padarytos žalos atlyginimo klausimą, tarkime, nesudarius tinkamų teisinių prielaidų gydytis transseksualumą.

Nemuno upės atvejis

Vienas iš pirmųjų mėginimų verslui prisiteisti žalą dėl teisės aktų pakeitimo buvo susijęs su teisės aktu, kuriuo uždrausta statyti užtvankas Nemuno upėje pakeitimo (LAT 2007 m. kovo 5 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-84/2007).

Ieškovas iki šio akto pakeitimo planavo pradėti hidroelektrinės statybą ir tam parengęs poveikio aplinkai vertinimo

instancijos teismai šioje byloje pripažino, kad įstatymų leidėjui uždraudus hidroelektrinių statybą ant Nemuno upės buvo pažeistas ieškovo teisėtų lūkesčių principas ir jam padaryti nuostoliai turi būti atlyginti (CK 1.2, 1.5 straipsniai, 6.251 straipsnio 1 dalis, Konstitucijos 46 straipsnis), tačiau LAT sprendė, jog teismai neatskleidė bylos esmės. Taigi, realiai atsakomybė įstatymų leidėjui nebuvo pritaikyta.

Saulės energijos gamintojų ieškiniai taip pat atmesti

Kiti naujausi teisminės praktikos pavyzdžiai iš administracinių teismų prakti-

kos yra susiję su žalos atlyginimu verslininkams, pakeitus atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo skatinimo priemones reglamentuojančius teisės aktus (pvz. LVAT 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A143-2834/2013; 2014 m. sausio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A143-2834/2013).

Teismai šiose bylose vieningai padarė išvadą, jog sumažinus iš saulės pagamin-

interesų pokyčius.

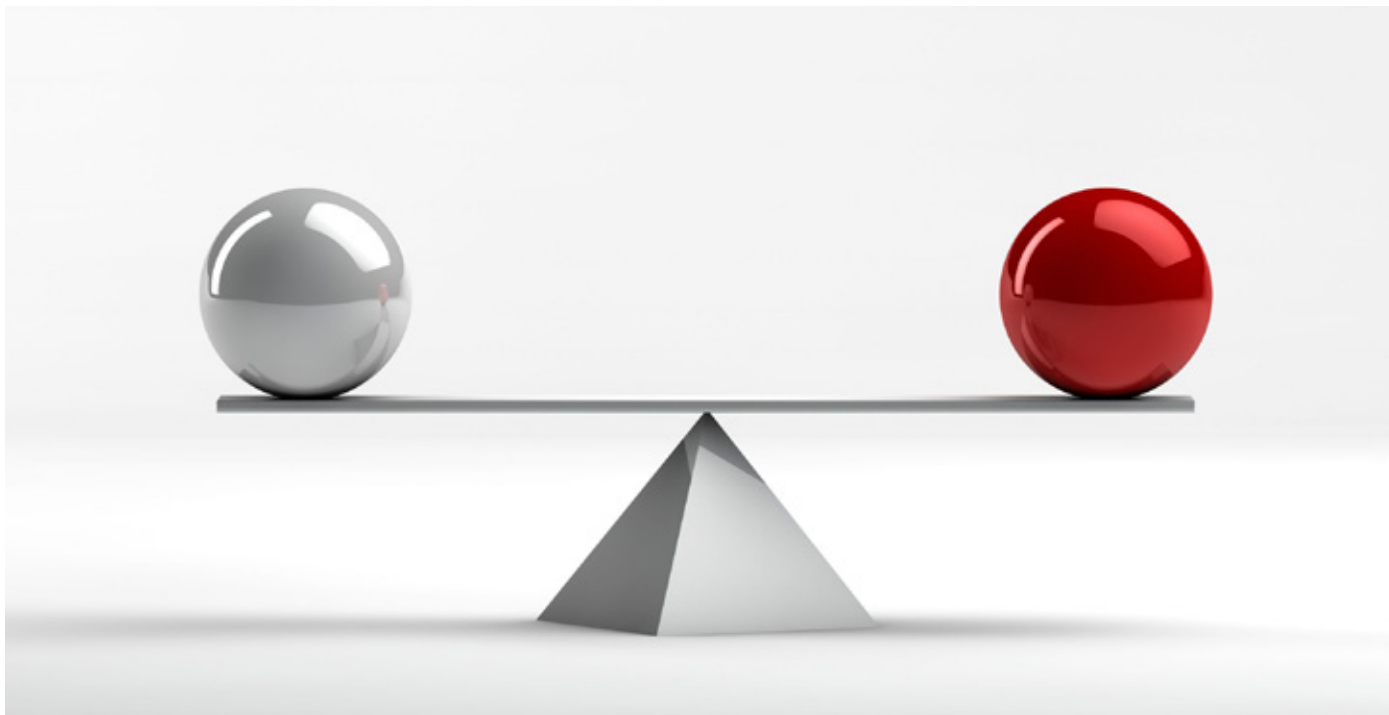
Proporcingumo principas

Tad ūkio subjektai, kurių ekonominė veikla per se yra susijusi su rizikos elementu, negali turėti teisėtų lūkesčių, kad teisės aktų leidėjui, naudojantis savo diskrecija, esama situacija apskritai išliks nepakitusi ir kad įstatymų leidėjas nepriims tokių teisės aktų pakeitimų, kurie gali sukelti asmeniui neigiamų (pvz., finansinių) padarinių. Kita vertus, tokie

ir negali net minimaliai užtikrinti intereso, nėra, todėl reikalavimai atlyginti verslo patirtus nuostolius galiausiai buvo atmesti.

Apibendrinant: Valstybės atsakomybės taikymas yra labai ribotas

Šiandien dienai nekvestionuojama įstatymo leidėjo pareiga gerbti verslo teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, užtikrinant teisinio reguliavimo tikrumą

tos elektros energijos supirkimo tarifus, elektros energijos gamintojų, gavusių leidimą plėtoti elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių pajėgumus, teisėti lūkesčiai ir įgytos teisės gali būti ginamos nuosavybės teisės aspektu.

Kita vertus, ieškiniai atmesti, padarius išvadą, jog teisės aktų pakeitimai atitinka nuosavybės teisės ribojimo kriterijais. Teismai, sprendė, kad reguliavimas pagrįstas teisėtu tikslu – viešuoju interesu, konstitucine vertybe apsaugoti (ginti) vartotojų teises ir teisėtus interesus (Konstitucijos 46 str. 5 d.).

Be to, atsižvelgdami į ETT praktiką, teismai sprendė, jog byloje analizuojamas specifinės valstybės srities – skatinimo priemonių (tam tikros formos paramos) energetikos sektoriuje skyrimo – pobūdis suponuoja itin plačią įstatymų leidėjo diskreciją ją reguliuoti, ypač atsižvelgiant į visuomeninių santykių, viešųjų

pakeitimai negali būti neadekvatūs siekiamiems tikslams, paneigti įgytų teisių esmę, pažeisti proporcingumo principą. Teismai nurodė, jog atsižvelgiant į individualias bylos aplinkybes, kiekvienu konkrečiu atveju būtina įvertinti, ar atitinkami pakeitimai nepaneigė įgytos teisės esmės, ar jie atitiko proporcingumo principą. Todėl įgytos teisės esmė negali būti laikoma paneigta, jei jos egzistavimas net ir po atliktų jos turinį lemiančių pakeitimų išlieka prasmingas, teisės turėtojas pakankamai reikšminga ir adekvačia apimtimi gali įgyvendinti atitinkama subjektine teise garantuotus interesus.

Teismai konstatavo, jog šiose bylose nustatytų aplinkybių kontekste svarbu, jog skatinimo sistemos priemonių taikymas pareiškėjų atžvilgiu nebuvo visiškai panaikintas, duomenų, kad jo pastatytos saulės elektrinės tolesnis eksploatavimas iš esmės yra praradęs ekonominę prasmę (pvz., akivaizdžiai nuostolingas)

ir stabilumą, apsaugant asmenų teises bei vykdant teisės aktais prisiimtus įsipareigojimus asmeniui. Tačiau dėl iki šiol bandomų taikyti daugiau tradicinių teisinio reguliavimo priemonių, iš esmės nepritaiktų įstatymo leidėjo atsakomybei taikyti, bei dėl plačios įstatymo leidėjo diskrecijos ir būtinybės derinti viešuosius interesus, valstybės atsakomybės taikymas yra labai ribotas.

Tikėtina, jog ateityje atsakomybės kriterijai ir pagrindai bus labiau išgryninti ir aiškesni, praktinių įstatymo leidėjo atsakomybės pavyzdžių daugės.

Taip pat tikėtina, kad dėl vis didėjančio spaudimo valstybėms ir įstatymų leidėjams ne tik dėl įsipareigojimų viešojo intereso gynimo srityje nacionaliniu lygiu, bet ir dėl tarptautinių įsipareigojimų ES ir pasauliniu lygiu aplinkosaugos, sveikatos apsaugos srityse, verslui taip pat gali tekti prisiimti daugiau rizikos dėl galimo verslo sąlygų pasikeitimo.

“Laisvalaikį dažniausiai stengiasi praleisti su šeima. Turi tris vaikus, tad visi drauge stengiasi kuo daugiau pamatyti, keliauti ir pažinti

”

Asocijuota partnerė, advokatė Doc. dr. Solveiga Palevičienė, LLM

Praktikos sritys

- Lyginamoji sutarčių ir deliktų teisės
- Arbitražo teisė
- Tarptautinės prekybos teisė
- Investicijų teisė

Specializacija

S. Palevičienė advokatė ir GLIMSTEDT asocijuota partnerė, kuriojanti Teisminių ginčų ir arbitražo grupę.

Advokatė specializuojasi lyginamosios sutarčių ir deliktų teisės, arbitražo, tarptautinės prekybos ir investicijų teisės srityse.

Solveiga turi daugiau nei aštuonerių metų darbo praktikos kaip teisėjo padėdėja ir teismo pirmininko patarėja Lietuvos

Aukščiausiam Teisme. Nuo 2009 iki 2013 metų ji dirbo vyriausiąja Prezidentės patarėja teisės klausimais Prezidentūroje.

S. Palevičienė yra aktyvi akademinės bendruomenės narė. Ji yra docentė Civilinės justicijos institute, Teisės fakultete, Mykolo Romerio universitete, kuriame ji dėsto civilinę teisę daugiau kaip dešimt metų. Šiuo metu ji dėsto Lyginamosios sutarčių teisės, Neturtinių teisių apsaugos bei Investicijų apsaugos ir arbitražo teisės dalykus magistratūros studentams bei vykdo mokslinius tyrimus lyginamosios sutarčių, deliktų, tarptautinio arbitražo bei investicijų teisės srityse.

S. Palevičienė yra baigusi Vilniaus Universiteto Teisės fakultetą, 2008 metais ji apsigynė disertaciją Mykolo Romerio universitete, kuriame šiuo metu dirba docente ir dalyvauja įvairiuose nacionaliniuose ir tarptautiniuose moksliniuose tyrimuose – ▶

“Kolegos Solveigą apibūdina kaip labai užsispyrusią, kryptingą ir nuolat naujas viršukalnes siekiančią užkariauti teisininkę

”

“

Džiaugiuosi, kad gyvenu Lietuvoje tokiu laikmečiu, kai mes turime galimybę ir privalome prisidėti prie Lietuvos ateities pamatų kūrimo

”

Lyginamosios sutarčių teisės, Lyginamosios deliktų teisės Deliktų teisės centre Vienoje.

Solveiga stažavosi Šveicarijos lyginamosios teisės institute Lozanoje bei įgijo LL.M. magistro laipsnį vienoje prestižiškiausių programų Tarptautinių ginčų sprendimo bei tarptautinio arbitražo srityje Ženevos Universitete.

Advokatė nuolat skaito paskaitas advokatams ir teisėjams Europos sutarčių teisės bei tarptautinių investicijų ir arbitražo srityse, yra publikavusi ne vieną monografiją ir keliasdešimt mokslinių straipsnių aktualiais teisės klausimais, aktyviai dalyvauja geriausiose tarptautinėse konferencijose tarptautinio arbitražo tematika.

Apie Solveigą

Solveiga turi tris vaikus, laisvalaikį mėgsta su šeima keliauti.

Yra pamišusi dėl „kitokio“ kino ir nuolat laukia visų geriausių Lietuvoje kino festivalių – ar tai būtų „Scanorama“, ar Kino pavasaris. Mielai tuo metu pasiimtų atostogas, kad galėtų pamatyti kuo daugiau filmų.

Su vyru bent tris kartus per savaitę praktikuoja jogą, vasarą atsigauja jogų stovyklose, jau kelerius metus yra vegetarė.

Kolegos Solveigą apibūdina kaip labai užsispyrusią, kryptingą ir nuolat naujas viršukalnes siekiančią užkariauti teisininkę.

Gyvenimo kredo

Solveiga gyvenime negali pakelti monotonijos ir stovėjimo vietoje, jai nuolat būtina judėti į priekį, mastyti startegiškai, matyti bent dešimt – dvidešimt metų į priekį ir gyventi bei dirbti taip, kad savo veiksmuose ir poelgiuose matyčiau prasmę.

Solveigos pamąstymai ir pastebėjimai apie gyvenimą

Manau, dauguma mūsų problemų yra mūsų galvoje. Pakeitus mastymą ir nusiteikimą, galima pakeisti gyvenimą ir įvykius juose. Todėl iš esmės nieko nėra neįmanomo.

Tikiu, kad su gyvenimo kliūtimis susiduriame tuomet ir dėl to, kad per daug galvojame apie save ir esame pernelyg dideli individualistai. Gyvenimo sėkmė yra ir ateina tuomet, kaip galvojame apie kitus: artimuosius, bičiulius, kolegas bei savo tėvynę.

Tikiu, kad galime pozityviai keisti savo ir savo šalies gyvenimą. Džiaugiuosi, kad gyvenu Lietuvoje tokiu laikmečiu, kai mes turime galimybę ir privalome prisidėti prie Lietuvos ateities pamatų kūrimo. Noriu, darau ir darysiu viską, kad Lietuvoje mano vaikams būtų gera gyventi.

Didesnis Viešųjų pirkimų tarnybos dėmesys energetikos įmonių vykdomiems kuro pirkimams

GLIMSTEDT VYRESNYSIS TEISININKAS,
ADVOKATAS DR. FELIKSAS MILIUTIS

Viešųjų pirkimų tarnyba (VPT) patvirtino taisykles, kuriomis vadovaudamasi tikrins energetikos sektoriuje veikiančių įmonių atliekamus kuro pirkimus. Iki šiol ji neturėjo teisės taikyti jokių atsakomybės priemonių pažeidimą įvykdžiusiai įmonei. Energetikos išteklių rinkos įstatymo nuostatos, suteikiančios teisę VPT atlikti energetikos įmonių vykdomų kuro pirkimų kontrolę įsigaliojo tik šių metų pradžioje.

Taisyklėmis nustatyta aiški procedūra, kuria vadovaujantis VPT pareigūnai atliks energetikos įmonių vykdytų kuro pirkimų patikrinimus. Tokie patikrinimai bus atliekami VPT iniciatyva, gavus pirkimo dalyvių ar kitų suinteresuotų asmenų skundą ar teisėsaugos institucijų prašymą.

Atliekamais patikrinimais bus siekiama užtikrinti Energijos išteklių pirkimų viešumo, skaidrumo, tiekėjų lygiateisišku-

mo, pagrįstos konkurencijos principų įgyvendinimą.

Konkreto pirkimo vertinimas turėtų trukti iki 60 darbo dienų. Atlikusi tyrimą VPT gali rekomenduoti nutraukti pirkimo sutartį (esant rimtiems pažeidimams, turintiems įtakos pirkimo rezultatams) ir, esant poreikiui, organizuoti naują pirkimą. Tais atvejais, kai tikrinamas dar nepasibaigęs pirkimas, VPT gali nustatyti perkančiajai organizacijai įpareigojimą pakeisti teisės aktų ar principų neatitinkančias pirkimo dokumentų nuostatas, panaikinti pirkimo metu priimtus sprendimus ar pirkimą nutraukti apie tai informuojant VPT.

Vertinimo išvadoje taip pat gali būti pateiktos rekomendacijos dėl pirkimų praktikos tobulinimo įsigyjančiojoje organizacijoje.

Kadangi energetikos įmonių pirkimams

Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatos yra netaikomos, šių pirkimų kontrolę (baudžiamosios teisės aspektu) vykdė tik teisėsaugos institucijos. Pakeitimų poreikį iš esmės lėmė situacija šilumos tiekimo rinkoje, kurioje vykdomi didelės apimties biokuro pirkimai. Šilumos energijos kainos yra reguliuojamos valstybės, kas šiuo atveju reiškia, jog įsigyto kuro kaina, visais atvejais yra įtraukiama į paslaugos kainą vartotojams.

Įsigaliojusiai Energetinių išteklių rinkos įstatymo pakeitimais tikimasi sudaryti sąlygas skaidriai ir konkurencingai aplinkai vykdyti energijos išteklių prekybą bei užtikrinti efektyvią kuro ir energijos, naudojamų šilumos ir elektros gamybai, pirkimų priežiūrą ir atsakomybės taikymą už tokių pirkimų tvarkos nesilaikymą. 📌

Kada galima reikalauti žalos atlyginimo dėl neteisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų bei vilkinamo tyrimo?

GLIMSTEDT PARTNERIS
JONAS MASIOKAS

Praktikoje sutinkama nemažai atvejų, kuomet verslas patiria nuostolius dėl nepagrįsto, netinkamai ar per ilgai vykdomo ikiteisminio tyrimo proceso, procesinių prievartos priemonių taikymo. Kasmet teismus pasiekia dešimtys ieškinių dėl žalos, padarytos neteisėtais ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo veiksmais atlyginimo. Pavyzdžiui, Generalinės prokuratūros duomenimis, vien 2011 metais pateikti 42 tokie ieškiniai ir pareikalauta priteisti iš Lietuvos Respublikos beveik 8 mln litų neturtinės žalos bei apie 30 mln litų turtinės žalos. Ieškiniuose nurodoma, kad žala padaryta dėl pareikšto nepagrįsto įtarimo

nusikalstamos veikos padarymu, kardomųjų priemonių, laikinųjų nuosavybės teisių apribojimų pritaikymo, kitų neteisėtų veiksmų. Nemažai ieškinių atmetama dėl to, kad ieškovai nesugeba įrodyti valstybės civilinės atsakomybės už neteisėtus veiksmus, padarytus ikiteisminio tyrimo stadijoje.

Teisinė valstybė ne tik turi užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių apsaugą nuo kitų asmenų neteisėto kėsینimosi, bet ir jokiū būdu neleisti, kad į jas neteisėtai kėsintųsi, jas pažeistų pačios valstybės institucijos ar pareigūnai. Valstybei pareiga atlyginti jos vardu veikiančių pareigūnų padarytą žalą kyla tik tuomet, kai ieškovas įrodo tris būtinas šios civilinės atsakomybės rūšies sąlygas: pareigūnų ir (ar) teismo neteisėtus veiksmus, priežastinį ryšį ir žalą (nuostolius). Neįrodžius bent vienos iš būtinųjų atsakomybės sąlygų, žalos atlyginimas negalimas, nes tam nėra teisinio pagrindo. Pabrėžtina, jog ketvirtoji civilinės atsakomybės sąlyga – kaltė, kuri paprastai taip pat yra laikoma būtinaja civilinės atsakomybės sąlyga, tokiose bylose neturi būti įrodi-

JAUNESNIOJI TEISININKĖ
IEVA MATUSEVIČIŪTĖ

nėjama. Tokių bylų ypatumas yra tai, kad žala atlyginama nepriklausomai nuo to, ar nustatyta atitinkamo pareigūno kaltė.

Reikia paminėti, jog baudžiamosios bylos užbaigimas priimant išteisinamąjį nuosprendį, netaikant asmeniui atsakomybės, savaime nereiškia, kad tyrimo metu visi prokuratūros ar teismo atlikti byloje veiksmai buvo neteisėti. Ikiteisminis tyrimas ir baudžiamojo perse-

kojimo veiksmai yra valstybėje būtina teisėta veikla, kuri negali būti vertinama kaip neteisėta vien dėl to, kad proceso numatytais pagrindais pasibaigė be asmens nubaudimo baudžiamąja tvarka. Sprendžiant dėl valstybės civilinės atsakomybės už teisėsaugos pareigūnų veiksmus, kiekvienu atveju reikia išsiaiškinti, ar konkretaus asmens baudžiamasis persekiojimas buvo pradėtas esant pakankamai duomenų, leidžiančių įtarti, kad jis padarė nusikaltimą; kokių pagrindų nutrauktas ikiteisminis tyrimas; kaip įvertintas ikiteisminio tyrimo procesinių veiksmų teisėtumas baudžiamojo proceso teisės normų nustatyta tvarka. Teismas, sprendžiantis dėl valstybės civilinės atsakomybės, turi įvertinti nurodytas aplinkybes civilinę atsakomybę reglamentuojančių teisės normų požiūriu pagal civilinio proceso normų nustatytas įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisykles ir gali priėti prie priešingos išvados, negu padarytoji baudžiamajame procese.

Grįžkime prie to, už kokių teisių pažeidimus, pagal minėtus straipsnius galima prisiteisti žalą. Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmeniui pareikšto baudžiamojo kaltinimo klausimas turi būti išspręstas per kiek įmanoma trumpiausią laiką. Asmens teisė į kiek įmanoma trumpiausią procesą suponuoja atitinkamų valstybės institucijų ir jų pareigūnų pareigą daryti viską, kad procesas

vyktų vengiant nereikalingo delsimo. Pareigūnai procese turi veikti atsakingai ir operatyviai, o proceso delsimu gali būti pripažintas toks proceso laikotarpis, per kurį neatlikta jokių procesinių veiksmų arba tam tikrų veiksmų atlikimo trukmė konkrečiu atveju laikytina per ilgą. Proceso trukmė turi būti vertinama atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes ir Europos žmogaus teisių teismo praktikoje suformuluotus kriterijus. Kriterijai, kuriais remiantis turi būti vertinama baudžiamojo proceso tru-

kmė Konvencijos nuostatų požiūriu, yra tokie: konkrečios bylos sudėtingumas, pareiškėjo elgesys, valdžios institucijų elgesys organizuojant bylos procesą, taip pat turi būti atsižvelgiama į sprendžiamų klausimų reikšmę pareiškėjui.

Būtina išryškinti, jog ir dėl kardomosios priemonės (suėmimo) turi būti sprendžiama, atsižvelgiant į kriterijus, kurių laikomasi EŽTT ir nacionalinių teismų praktikoje. EŽTT praktikoje pripažįstama, kad pagrįsto įtarimo, kuris suprantamas kaip esantys (paaiškėję) faktai ar in-

„
Praktikoje sutinkama nemažai atvejų, kuomet verslas patiria nuostolius dėl nepagrįsto, netinkamai ar per ilgai vykdomo ikiteisminio tyrimo proceso, procesinių prievartos priemonių taikymo

“

formacija, kurie pakankami objektyviam stebėtojų susidaryti nuomonei, jog įtariamasis gali būti padaręs nusikalstamą veiką, buvimas yra būtina suėmimo teisėtumo sąlyga. Nepaisant to, pasitaiko Lietuvoje atvejų, kuomet ikiteisminio tyrimo metu ikiteisminio tyrimo pareigūnai šio pagrįsto įtarimo kriterijaus, kaip būtinos suėmimo sąlygos, netaiko. Tuomet reikia pradėti kalbėti apie galimybę prisiteisti žalos atlyginimą.

Taigi dėl minėtų nepagrįstų ikiteisminio tyrimo veiksmų ir proceso vilkinimo, nukentėjęs asmuo visada gali reikalauti be patirtos turtinės, kartu ir neturtinės žalos atlyginimo. Neturtinė žala Civiliniame kodekse apibrėžiama kaip asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo

Teisinė valstybė ne tik turi užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių apsaugą nuo kitų asmenų neteisėto kėsینimosi, bet ir jokių būdu neleisti, kad į jas neteisėtai kėsintųsi, jas pažeistų pačios valstybės institucijos ar pareigūnai

įvertinti pinigais. Įstatyme neįtvirtinta neturtinės žalos prezumpcijos, todėl neturtinės žalos atlyginimas gali būti priteisiamas tik tuo atveju, jeigu įrodytas ir nustatytas tokios žalos patyrimo faktas, taip pat kitos būtinosios civilinės atsakomybės sąlygos. Tačiau EŽTT praktikoje, kalbant apie žalos atlyginimą būtent tokiais atvejais, laikomasi nuostatos, kad egzistuoja stipri, bet nugincijama prezumpcija, jog pernelyg užsitęsęs procesas sukelia neturtinę žalą.

Teismų praktikoje esama daug bylų, kuriose nagrinėjami ieškiniai dėl neturtinės žalos atlyginimo dydžio nustatymo, tačiau dėl to, kad dažnai tokiuose ieškiniuose pateikiami argumentai yra atmetami ir neturtinė žala nėra priteisiamama, daroma prielaida, jog ieškovai nėra susipažinę kokiais, visgi, kriterijais vadovaudamiesi teismai remiasi priimdami sprendimą priteisti vienokio ar kitokio dydžio neturtinės žalos atlyginimą.

Kriterijų apskaičiuojant neturtinę žalą yra daug ir įvairių, tačiau teismai nurodo, jog tam, kad kriterijus būtų laikytinas tinkamu, šis privalo būtų susijęs su konkretaus asmens patiriamais išgyvenimais

Teismai kaip pagrįstą ieškovo neturtinę žalą vertina aplinkybes, kuomet ilgai būdamas įtariamuoju ir kaltinamuoju, ieškovas išgyvena netikrumo dėl baudžiamojo proceso prieš jį baigties būseną, ši procesinė padėtis neigiamai veikia jo emocinę būklę, įprastą savijautą, pakenkia reputacijai

“

Galima pažymėti, jog kriterijų apskaičiuojant neturtinę žalą yra daug ir įvairių, tačiau teismai nurodo, jog tam, kad kriterijus būtų laikytinas tinkamu, šis privalo būtų susijęs su konkretais asmens patiriamais išgyvenimais. Teismai be bendrųjų neturtinės žalos atlyginimo kriterijų vertina ir pastaruosius: kaltinimo sunkumą, paskirtos bausmės arba nuobaudos dydį, neteisėto laisvės atėmimo ar suėmimo, neteisėto sulaikymo ar neteisėtos administracinės nuobaudos – arešto laiką, informacijos apie neteisėtą nuteisimą, suėmimą, sulaikymą, procesinių prievartos priemonių pritaikymą ar neteisėtą administracinės nuobaudos paskyrimą viešą paskelbimą ir kitas neturtinės žalos pasekmes. Teismai kaip pagrįstą ieškovo neturtinę žalą vertina aplinkybes, kuomet ilgai būdamas įtariamuoju ir kaltinamuoju, ieškovas išgyvena netikrumo dėl baudžiamojo proceso prieš jį baigties būseną, ši procesinė padėtis neigiamai veikia jo emocinę būklę, įprastą savijautą, pakenkia reputacijai tiek bendradarbių, tiek kitų jį pažįstančių žmonių akyse.

Esama atveju, kai neturtinės žalos dydį mėginama grįsti pasitelkiant įvairias nuorodas į atitinkamas aiškiai apibrėžtas sumas, neva taip grindžiamą priteisti neturtinę žalą yra labiau tikėtina. Pavyzdžiui, prašoma priteisti neturtinę žalą nurodant tik MMA dydį arba, tarkime, prašant apskaičiuojant neturtinės žalos dydį pagal analogiją vadovautis BK 65 straipsniu, pagal kurį viena arešto para prilyginama dviejų MGL dydžio baudai. Tokiu atveju teismai pabrėžia, jog MMA dydis ar vienos paros prilyginimas atitinkamai sumai savaime neatskleidžia individualaus asmens išgyvenimų.

Priteisiamos neturtinės žalos dydis priklauso nuo daugelio aplinkybių, tačiau, reikia pažymėti, kad EŽTT praktikoje nėra linkstama priteisti itin didelių sumų. Be to, nereikėtų pamiršti, kad neretai EŽTT konstatuoja ir tai, kad ieškovo skundo patenkinimas jau yra pakankama satisfakcija, ir neturtinės žalos atlyginimas apskritai nėra priteisiamas.

Užsienio valstybių patirtis: įstatymų leidėjas turi įsipareigojimų

“

GLIMSTEDT TEISININKĖ
RAMUNĖ VILDAITE

Valstybės reguliacinio pobūdžio priemonių kvestionavimas nėra jokia naujiena tarptautiniuose investiciniuose ginčiuose, kuriuose reikalavimus atlyginti dėl įstatyminio reguliavimo pakeitimo investicijoms padarytus nuostolius valstybėms pareiškia užsienio investuotojai pagal tarptautines dvišales ar daugiašales tarpvalstybines investicijų teisių apsaugos sutartis gana dažnai.

Tarptautinių investicinių arbitražų praktikoje investuotojų teisė į nuostolių, patirtų dėl teisėtų ir pagrįstų lūkesčių pažeidimo iš esmės pakeitus teisinį reguliavimą, atlyginimą tuo atveju, jei jie sprendimą investuoti skundžiamoje valstybėje priėmė tokio vėliau pakeisto teisinio reguliavimo pagrindu, iš esmės pripažįstama.

Tačiau tokia galimybė, nesant konkretaus valstybės įsipareigojimo individualaus investuotojo atžvilgiu (stabilizacijos sąlygos investicijų sutartyje ir panašiai), vertinama skeptiškai ir priklauso nuo konkre-

Valstybė turi diskrecijos teisę keisti net ir investuotojų teisėtiems lūkesčiams susiformuoti pagrindą suteikusį teisinį reguliavimą tam, kad būtų užtikrintas viešasis interesas

”

čios situacijos aplinkybių, įskaitant paties investuotojo elgesį, jo sąžiningumą. Kalbant bendrai, valstybė turi diskrecijos teisę keisti net ir investuotojų teisėtiems lūkesčiams susiformuoti pagrindą suteikusį teisinį reguliavimą tam, kad būtų užtikrintas viešasis interesas.

Nors vieningo standarto ir sąlygų, kurioms esant būtų galima/jei iš viso galima atlyginti investuotojų patirtą žalą dėl valstybės teisinio režimo konkrečiame sektoriuje pakeitimo suformuota nėra, tačiau pripažįstama, kad investuotojas, darydamas investicijas, neturi pagrindo tikėtis, kad teisinis reguliavimas niekada nesikeis. Teisinės reikšmės gali turėti tik esminis, netikėtas, ypač drastiškas ir itin sunkias pasekmes investuotojams turintis teisinio reguliavimo pakeitimas.

Be to, visais atvejais turi būti įvertinamas paties investuotojo elgesys, t.y. ar jis turėjo, ar galėto turėti teisėtą ir pagrįstą interesą tikėtis, jog teisinis reguliavimas nesikeis ir pan. Todėl investicijų teisių apsaugos sutartyse įtvirtintais teisių apsaugos standartais gali būti ginami ne subjektyvūs, bet tik objektyviai egzistuo-

Visais atvejais arbitrai vertinta konkrečios situacijos aplinkybes: sektoriaus, kuriame padarytos investicijos, specifiką, valstybės ir konkretaus sektoriaus jautrumą, valstybės išsivystymo lygį

jantys, teisėti bei pagrįsti investuotojo lūkesčiai.

Dar daugiau, visais atvejais arbitrai vertinta konkrečios situacijos aplinkybes: sektoriaus, kuriame padarytos investicijos, specifiką, valstybės ir konkretaus sektoriaus jautrumą, valstybės išsivystymo lygį ir panašiai.

Nacionaliniu lygmeniu, įstatymų leidėjo atsakomybės klausimas tradiciškai buvo ribojamas ar iš viso neigiamas, motyvuo-

jant valstybės imunitetu nuo atsakomybės, kuris grindžiamas pirmiausia valdžių padalijimo principu, pagal kurį teismai neturėtų kištis į aukščiausią valstybinę valdžią įgyvendinančios valdžios šakos veiklą, bei diskreciniu įstatymų leidžiamosios valdžios veiklos pobūdžiu, kurio kvestionavimui taikytinos ypač griežtos sąlygos.

Kita vertus, pastaraisiais metais įvairiose Europos valstybėse pastebima valstybės atsakomybės ribų išplėtimo įstatymo lei-

džiamosios valdžios srityje tendencija, ypač išpopuliarėjus konstitucionalizmo idėjai, pagal kurią pripažįstama, kad ir įstatymų leidėjas turi pozityvių pareigų bei kad įstatymų leidėjo diskrecija nėra neribota. Įtakos turi ir Europos Sąjungos teisės reikalavimai, numatantys pareigą valstybėms atlyginti žalą privatiems asmenims dėl ES teisės aktų netinkamo įgyvendinimo ar neįgyvendinimo, ar Europos žmogaus teisių teisimo jurisprudencija, plėtojanti valstybės pozityviųjų ▶

pareigų atskirų asmenų teisių apsaugos atveju doktriną ir dinamišką nuosavybės sampratą koncepciją asmens nuosavybės teisės apsaugos srityje pagal Žmogaus Teisių Konvencijos 1 protokolo 1 straipsnį.

Pavyzdžiui, pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją nuosavybė gali būti tiek egzistuojanti nuosavybė tradicine prasme, tiek turtas, įskaitant reikalavimo teises, dėl kurių privatus asmenys gali teigti turįs teisėtą lūkesčių, kad jos bus įgyvendintos. Nuosavybės teisių apsauga garantuojama plačiam turtinių interesų ratui ir privatiems asmenims pakanka pademonstruoti turint egzistuojantį ekonominį interesą. Taigi, į nuosavybės teisių apsaugą patenka platus saugotinas verslo interesų spektras, todėl būtent šiuo pagrindu verslui egzistuoja reali galimybė gintis ne tik nuo tradicinių valstybės veiksmų, bet ir nuo valstybės teisinio reguliavimo priemonių. Kita vertus, net nuosavybė nėra neribota, todėl pripažįstama, kad nuosavybės teisės apsaugos nuostatos negali riboti valstybės teisės taikyti tokius įstatymus, kokie, jos manymu, jai reikalingi, kad ji galėtų kontroliuoti nuosavybės naudojimą atsižvelgdama į bendrąjį interesą arba kad garantuotų mokesčių, kitų rinkliavų ar baudų mokėjimą.

Teismų praktikoje išvystyta bendra valstybės galimybių kišti į nuosavybės santykius teisėtumo nustatymo formulė,

“
Reikalaujama, kad atitinkamas teisės aktas sukeltų neįprasto pobūdžio specialios žalos (Vokietijoje) ar būtų pripažintas negaliojančiu arba nekonstituciniu, prieštarautis ES teisei ar panašiai (Austrijoje, Portugalijoje)

”

susidedanti iš teisėtumo, teisėto tikslo ir teisingos interesų pusiausvyros, pagrįstos proporcingumo principu, kriterijų, kurių turinys skiriasi priklausomai nuo kišimosi į nuosavybės teisę formos ir intensyvumo. Pripažįstama, kad bet kuriuo atveju nuosavybės teisę ribojanti priemonė turėtų nustatyti teisingą visuome-

nės bendrųjų interesų poreikių ir reikalavimų, keliamų individo fundamentalių teisių apsaugai, pusiausvyrą, kuri nebus nustatyta, jei asmuo patirs individualią ir pernelyg didelę naštą.

Apibendrinant galima teigti, kad tradiciškai teisės aktų leidėjo atsakomybė įvairiose šalyse, nors ir labai apribota, yra galima bendrais arba specialiais deliktinės atsakomybės pagrindais kaip atsakomybė už neteisėtus veiksmus, todėl reikalaujama, kad atitinkamas teisės aktas sukeltų neįprasto pobūdžio specialios žalos (Vokietijoje) ar būtų pripažintas negaliojančiu arba nekonstituciniu, prieštarautis ES teisei ar panašiai (Austrijoje, Portugalijoje).

Be to, įstatymo leidėjo atsakomybė galima ir už teisėtus veiksmus, taikant tradicinius nuosavybės teisės apsaugos atitinkamos nuosavybės nusavinimo atveju standartus, kai vertinami priimto teisės akto tikslai, taikomų priemonių proporcingumas, konkrečių teisinių padarinių sunkumas, bei teisingo atlyginimo klausimas. Tam tikrais atvejais teisės aktuose nustatoma ir speciali teisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimo galimybė asmeniui patyrus ypatingos neadekvačios žalos dėl valstybės veiksmų viešojo intereso apsaugos srityje.

TEISĖS ŽINIOS

GLIMSTEDT

KONTAKTAI

GLIMSTEDT

GLIMSTEDT

Jogailos g. 4
LT-01116 Vilnius, Lietuva
Tel. +370 5 269 0700
Faks. +370 5 269 0701

El. paštas: vilnius@glimstedt.lt
www.glimstedt.lt

Kviečiame Jus prisidėti prie šio leidinio turinio kūrimo. Siųskite klausimus, siūlykite temas, diskutuokite.

Parengė:
„VIP Viešosios informacijos partneriai“
El. paštas: naujienos@vipcommunications.lt

Sekite mus **Linked in** tinkle:
www.linkedin.com/company/245835

Norėdami užsiprenumeruoti GLIMSTEDT teisės žinias, spauskite čia:

Visiems GLIMSTEDT teisininkų straipsniams, publikuojamiems šiose „Teisės žiniuose“, suteikiame licenciją pagal „Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 License“.